

Eliza Lubojańska

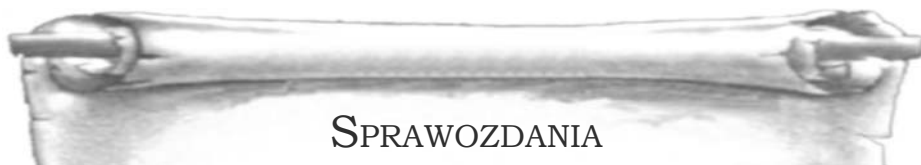
"Digitalizacja. Problemy prawne i organizacyjne w praktyce działania bibliotek cyfrowych oraz repozytoriów", Warszawa, 17 stycznia 2013 roku

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy nr 3, 152-155

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SPRAWOZDANIA

ELIZA LUBOJAŃSKA
*Biblioteka Teologiczna
Uniwersytet Śląski*

DIGITALIZACJA.

PROBLEMY PRAWNE I ORGANIZACYJNE W PRAKTYCE DZIAŁANIA BIBLIOTEK CYFROWYCH ORAZ REPOZYTORIÓW

(WARSZAWA, 17 STYCZNIA 2013 ROKU)

W Warszawie 17 stycznia 2013 r. odbyło się seminarium *Problemy prawne i organizacyjne w praktyce działania bibliotek cyfrowych oraz repozytoriów*. Było to już dwudzieste spotkanie w ramach cyklu *Digitalizacja*. Zorganizowało je Centrum Promocji Informatyki. Wzięli w nim udział głównie bibliotekarze, ale także pracownicy archiwów, muzeów, ośrodków kultury oraz osoby zatrudnione w administracji państwowej.

W programie seminarium znalazło się pięć wykładów, uzupełnianych konsultacjami i dyskusją. Nie zabrakło również prezentacji sponsora. Celem tegorocznego spotkania było przybliżenie zagadnień prawnych, finansowych i organizacyjnych związanych z prowadzoną na coraz szerszą skalę cyfryzacją zbiorów i tworzeniem różnorodnych kolekcji deponowanych w bibliotekach cyfrowych.

Prowadzenia obrad oraz moderowania dyskusji podjął się dr Henryk Hollender (dyrektor Biblioteki Uczelni Łazarskiego). Moderator przywitał uczestników, wprowadził w problematykę obrad oraz podkreślił wagę i aktualność podjętej tematyki.

Seminarium zainaugurował wykład Barbary Szczepańskiej (reprezentującej Kancelarię Prawną Hogan Lovells) zatytułowany *Procedury prawne tworzenia bibliotek cyfrowych i podstawy ich prowadzenia (ustawa prawo autorskie i prawa pokrewne, ustawa o ochronie baz danych, ustawa o bibliotekach). Europejskie źródła prawa autorskiego i ich implementacja w przepisach polskich. Status autorsko-prawny materiałów udostępnianych przez biblioteki cyfrowe*. Prelegentka nakreśliła europejski kontekst zagadnienia digitalizacji. Przywołała też dyrektywę Parlamentu Europejskiego (2001/29) dotyczącą har-

monizacji niektórych aspektów prawa autorskiego i praw pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym, podkreślając, że ustawodawca uznał udostępnianie utworów w formie cyfrowej za jeden ze sposobów realizacji misji publicznej przez biblioteki. B. Szczepańska stwierdziła, że twórcy polskiej ustawy o prawie autorskim wzorowali się w dużym stopniu na europejskiej dyrektywie. Jako główną różnicę między polskimi regulacjami, a europejską dyrektywą zaznaczyła brak w polskim prawodawstwie zastrzeżenia odnośnie do możliwości digitalizacji utworów sprzedawanych w formie cyfrowej przez wydawców. Prelegentka zwróciła uwagę uczestników na niejasny zakres pojęć, powodujący szereg wątpliwości, np. odnośnie do kopiowania utworów. Szczepańska przedstawiła też zagadnienie dzieł osieroconych, czyli utworów w przypadku których prawa autorskie są nieznanne lub nie są pewne. W październiku 2012 r. została opublikowana dyrektywa dotycząca tej problematyki, której celem jest ułatwienie dostępu do tych dzieł. Prelegentka przypomniała przy tym, że wszystkie kraje członkowskie Unii Europejskiej powinny ją wdrożyć do 2014 r.

Kolejnym zagadnieniem, które zostało podjęte w wykładzie był niezwykle istotny z punktu widzenia digitalizacji problem dzieł o wyczerpanych nakładach, które nie są dostępne w handlu, a jedynie w bibliotekach. Prelegentka uznała, że dostęp do tych zasobów powinno ułatwić porozumienie z 2011 r. zawarte między wydawcami, bibliotekarzami, organizacjami zbiorowego zarządzania a autorami, dające pierwszeństwo wydawcom w digitalizacji tych utworów.

W kolejnym wystąpieniu zatytułowanym *Aspekty prawne zastosowań nowych technologii w bibliotekach cyfrowych: e-booki, audio-booki, płyty CD i DVD* Piotr Łada (Kancelaria Adwokacka Piotr Łada) omówił najważniejsze zagadnienia prawne związane z digitalizacją. Podkreślił, że funkcjonowanie bibliotek cyfrowych powinno być rozpatrywane w kontekście ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Autor stwierdził, że w obowiązujących przepisach prawnych nie znajdujemy definicji pojęcia digitalizacja, natomiast sam proces cyfryzacji wymaga odpowiedniej podstawy prawnej i może dotyczyć: materiałów, które podlegają ochronie i nie są utworami, utworów które nie podlegają ochronie, autorów wobec których wygasły autorskie prawa majątkowe, utworów co do których zawarto odpowiednie umowy licencyjne lub przenoszących autorskie prawa majątkowe, utworów wykorzystywanych w oparciu o tzw. dozwolony użytek utworów chronionych.

Następnie prelegent przypomniał istotne różnice między autorskim prawami osobistymi a autorskimi prawami majątkowymi, wskazał odrębne pola eksploatacji w zakresie utrwalania i zwielokrotniania utworów oraz w zakresie obrotu oryginałem. Innym, szczególnie ważnym dla bibliotekarzy zagadnieniem, jakie przybliżył P. Łada był dozwolony użytek utworów. Biblioteki mają prawo udostępniać nieodpłatnie egzemplarze utworów rozpowszechnionych w zakresie swoich zadań statutowych, udostępniać zbiory za pośrednictwem terminali znajdujących się na terenie tych jed-

nostek oraz sporządzać kopie utworów w celu uzupełnienia, zachowania, bądź ochrony własnych zbiorów.

Przed przerwą kończąca pierwszą część spotkania głos zabrał Maciej Chojnacki (prezes firmy sponsorującej konferencję - Digital-Center sp. z o.o.). Przedstawiony temat *Nowości w zakresie cyfrowych katalogów kartkowych oraz prezentacji i udostępniania zeskanowanych zbiorów* skupił baczna uwagę audytorium ze względu na praktyczny charakter wystąpienia. Przedsiębiorca podzielił się swoim doświadczeniem w zakresie digitalizacji, które zaowocowało autorskim oprogramowaniem DigiCard, służącym m. in. do tworzenia cyfrowych wersji katalogów kartkowych. Przedstawił ponadto historię firmy, główne jej działania, wykonywane usługi oraz największe sukcesy w zakresie współpracy z czołowymi bibliotekami i archiwami w Polsce.

Po przerwie w wystąpieniu *Analiza ryzyk prawnych z praktyki bibliotek cyfrowych. Istotne pytania (i odpowiedzi w czasie wykładu) na temat najczęściej występujących wątpliwości prawnych* dr Sybilla Stanisławska-Kloc (Instytut Prawa Własności Intelektualnej Uniwersytetu Jagiellońskiego) starała się wyjaśnić wątpliwości prawne, jakie budzi definicja utworu chronionego przez ustawę o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Autorka przedstawiła źródła prawa autorskiego na gruncie polskim i europejskim. W odniesieniu do zagadnień związanych z bibliotekarstwem wyjaśniła istotne różnice prawne między materiałami bibliotecznymi a utworami w myśl ustawy o bibliotekach oraz ustawy o prawie autorskim. Istotnym jest fakt, że większość materiałów bibliecznych to utwory chronione prawem autorskim, z wyjątkiem dokumentów urzędowych, aktów normatywnych i opisów patentowych. Wykład wzbudził duże zainteresowanie i wywołał ożywioną dyskusję. Autorka, w związku z licznymi pytaniami uczestników spotkania, nawiązała do wcześniej poruszanych kwestii odnoszących się do autorskich praw osobistych i majątkowych oraz utworów osieroconych, a także dozwolonego użytku utworów. Omówiła także zagadnienie umów z zakresu prawa autorskiego oraz oznaczenia statusu prawnego materiałów cyfrowych.

Łukasz Kowalski (pracownik Ośrodka „Brama Grodzka – Teatr NN”, specjalista w zakresie marketingu internetowego), w prelekcji *Biblioteka cyfrowa w samorządowej instytucji kultury na przykładzie Ośrodka „Brama Grodzka – Teatr NN”* przybliżył uczestnikom spotkania inicjatywę lubelskiego ośrodka kultury. Opisał początki digitalizacji związane z powstaniem *Wirtualnej Biblioteki Lublina i Regionu Lubelskiego* w 2003 r., w której jest wykorzystywane oprogramowanie dLibra. Wskazał też, że jedną z form zainteresowania ofertą ośrodka i jego biblioteki cyfrowej są działania w sieciach społecznościowych. W kolejnej części wystąpienia autor zaprezentował wirtualne, interaktywne makiety 3D historycznego Lublina oraz darmowe przewodniki po Lublinie. Multimedialna prezentacja wzbudziła spore zainteresowanie uczestników, a także uznanie dla kreatywności pracowników lubelskich instytucji kultury.

Wykład *Opodatkowanie w działalności instytucji kultury – z uwzględnieniem specyfiki bibliotek cyfrowych* wygłosił Piotr Kłos (konsultant podatkowy). Prelegent wskazał na przesłanki decydujące o tym, że biblioteki są podatnikami podatku VAT, a tym samym: samodzielnie wykonują działalność gospodarczą, ponoszą odpowiedzialność za jej efekty oraz pobierają opłaty za niektóre usługi (np. kserowanie materiałów bibliotecznych). Odpłatność jednak nie powinna być wyższa od rzeczywistych kosztów związanych z wykonaną usługą. Omawiając zagadnienie zwolnień i odliczeń podatkowych oraz dotacji P. Kłos podkreślił, że ze zwolnień korzystają podatnicy, u których wartość sprzedaży opodatkowanej nie przekroczyła w poprzednim roku podatkowym kwoty 150 tys. zł. Regulacje finansowe i podatkowe to skomplikowany problem, którego rozpoznanie nie jest łatwe nie tylko dla bibliotekarzy, dlatego też omówienie tych zagadnień spotkało się z dużym zainteresowaniem, szczególnie w kręgu osób zajmujących się zarządzaniem bibliotekami i instytucjami kultury.

Ostatni wykład dotyczył problematyki bibliotek cyfrowych w odniesieniu do nowego modelu dostarczania usług i rozwiązań IT, jakim jest Cloud Computing. Stefan Cieśla (Kancelaria Radcy Prawnego Stefan Cieśla) w wystąpieniu *Biblioteki cyfrowe a systemy Cloud Computing. Aspekty prawne przetwarzania i archiwizacji danych w modelu chmury obliczeniowej* przybliżył najważniejsze przepisy prawne odnoszące się do archiwizacji danych. Omawiając ustawę o świadczeniu usług drogą elektroniczną, autor podkreślił, że wprowadza ona taką samą zasadę odpowiedzialności usługodawcy udostępniającego stworzoną przez siebie bibliotekę cyfrową jak twórcy utworu za publikowane treści. Ponadto w kontekście zbiorów cyfrowych zastosowanie znajduje również ustawa o ochronie danych osobowych, niezbędna do nawiązania stosunku prawnego w procesie pozyskiwania materiałów, które chcemy umieścić w bibliotece cyfrowej. Ważne jest również, aby zawarte w utworach treści nie naruszały tajemnic chronionych: ze względu na interes państwa, interes pracodawcy, szczególny charakter wynikający z wykonywania zawodu. Konkludując autor stwierdził, że niezależnie od innych wyznaczników instytucja prowadząca bibliotekę cyfrową winna mieć odpowiednie prawa wynikające z autorskich praw majątkowych do publikowania utworu na danym polu eksploatacji.

Cyklicznie organizowane konferencje na temat digitalizacji stwarzają warunki do pogłębiania i rozwijania znajomości zagadnień technicznych, ekonomicznych i prawnych związanych z tworzeniem i archiwizowaniem zasobów cyfrowych w świadomości bibliotekarzy i pracowników instytucji kultury. Wszyscy uczestnicy omawianego wyżej seminarium otrzymali opublikowane materiały szkoleniowe, które dostępne są również na płycie CD-ROM. W podsumowaniu stwierdzono, że seminaria dotyczące omawianej problematyki są potrzebne i cieszą się dużą frekwencją ze względu na aktualność zagadnienia.